

# MISJONSSKOLEN I STAVANGER SOM LÆREANSTALT

av

C. TIDEMANN STRAND

Det kan vel neppe ha noen almen interesse å referere alle de forskjellige leseplaner som i tidens løp har vært i bruk ved Misjonsskolen i Stavanger, heller ikke ville det bli plass til det. Og antagelig har det heller ikke så stor interesse å regne opp alle lærebøker som har vært brukt. Det som kan interessere, er formodentlig de store linjene i Misjonsskolens historie som læreanstalt.

Da bør det jo først gjøres oppmerksom på at Misjonsskolen første gang begynte sin virksomhet i 1843, bare ett år etterat Det Norske Misjonsselskap ble stiftet. Ja, et av de viktigste motivene ved dannelsen av Misjonsselskapet var nettopp skoletanken. Det fremgår med all ønskelig klarhet av tre rundskriv som Stavanger misjonsforening i årene 1840—42 sendte til alle andre misjonsforeninger i landet. Det tredje rundskriv resulterte i stiftelsen av Misjonsselskapet 8. og 9. august 1842, og året etter — på generalforsamlingen i Kristiansand — ble Misjonsskolen opprettet. Den skulde holde til i Stavanger, hvor også selskapets hovedkontor har holdt til hele tiden.

Det første kurs varte i 4 år, dvs. skolen gikk faktisk i oppløsning både fordi den fikk for store vansker å kjempe med og fordi lærerne forlot skolen, først *Andreas Hanssen*, den første forstander, som ble bestyrer av skolen i Kopervik, og dernest hans ettermann, *Hans Blom*, som ble valgt til stortingsmann, og som forlot Stavanger fra nyttår 1848. Det ble ikke holdt skikkelig avgangseksamen i 1847, og den endelige eksamen fikk de tre første elevene først avlegge i desember 1848.

Dette første kull er blitt karakterisert som et «smertens

kull», og man forstår betegnelsen når man vet hvor lite gehør det dengang var å få for en egen norsk misjonsskole, uavhengig av den offisielle kirke og det kirkelige embete. Det var vel den negative holdning til spørsmålet om ordinasjon av Misjonsskolens kandidater som var den egentlige årsak til at forsøket med Misjonsskolen ble oppgitt. Selskapet ble stiftet i det året da Konventikkel-plakaten ble opphevet, en skal derfor ikke undre seg så svært over den motstand Misjonsskolen av 1843 fikk. Og når man vet at Brødrevenner hadde stått fadder til den nyopprettede misjonsskole, så forstår man kanskje enda bedre den geistlige mistenksomhet.

Vi kan dessverre ikke repetere hele denne historien her, men kullet av 1843—48 fikk merke noe av den samme ånd som hadde reist seg mot legmannshøvdingen Hans Nielsen Hauge, og det fra Hauges egen sønn, Andreas Hauge. Han skrev en lang betenkning om misjonselvenes anti-symbolske standpunkter! I vide kretser ble de tre elevene kirkelig mistenkeliggjort, og dette har selvsagt medvirket til ordinasjonsnektelsen i 1846. Dertil kom jo at elevene var utdannet ved en privat skole.

Forsøket med en egen misjonsskole for Det norske misjonsselskap ble oppgitt i 1849, og tanken ble ikke realisert igjen før 10 år etterpå. Man hadde i mellomtiden avvertert etter teologiske kandidater til misjonstjenesten, og man kunne ha ventet en og annen reaksjon på denne appellen, siden det var flere hundre teologiske kandidater uten fast kirkelig stilling i årene omkring Selskapets stiftelse. Men det meldte seg ingen. Skulle Selskapet kunne fortsette å virke som sende-instans, var det ingen annen mulighet enn å opprette Misjonsskolen igjen.

Den 9. mai 1859 kunne så Misjonsskolen åpne for annen gang. Og siden den dag har Misjonsskolen vært en fast institusjon i Selskapets virksomhet. Uten Misjonsskolen ville Det norske misjonsselskap aldri ha kunnet drive misjonsarbeid i en slik målestokk som det har gjort. Det er en historisk kjensgjerning som ikke lar seg rokke.

Det er klart at Misjonsskolen også i tiden etter 1859 fikk mange vanskeligheter å kjempe med. Man forlangte fra først

av ingen forkunnskaper hos elevene, ut over vanlige almueskoleutdannelse. Men det var ikke få i den første tiden som hadde gått på et lærerseminar. Flokken kunne derfor være temmelig ujevn på de forskjellige kull. Dette var et meget følbart skoleproblem, og det ble etter hvert søkt løst på forskjellige måter. I begynnelsen ordnet man det slik at skolen fikk et to-linje-system, en linje for misjonslærere og en linje for de egentlige misjonærer, dvs. for dem som ble tatt ut til misjonsprester. Denne ordningen ble knesatt i 1867, men den ble snart oppgitt av mangel på lærerkrefter.

Man gikk så over til en ordning med et forberedelseskurs og et videregående teologisk kurs. Og for den daværende forstander, *Karl Roll* (1872—78) fortonte det seg slik at det ikke fantes andre muligheter. Men resultatet ble jo naturligvis det at de best utrustede somlet bort tid, og de mindre utrustede kunne ikke følge så godt med. Forskjellen i forutsetninger var ofte for stor.

Den neste forstander, *Karl Schøning* (1878—92), bygde videre på Rolls system, men Schøning prøvde å bygge opp en «latinlinje» som grunnlag for den teologiske undervisning på Misjonsskolen. Og hadde ikke hans arbeid blitt avbrutt på grunn av hensynet til opinionen, ville Misjonsskolen sannsynligvis fått en jevn utvikling fram til artiumsgrunnlaget, som kom senere. Imidlertid ble det gjort en forandring i studieopplegget ved generalforsamlingen i Stavanger i 1892. Lesetiden ble nedsatt, riktignok under forutsetning av at man fikk søkere med de nødvendige forkunnskaper, men det fikk man ikke. Man måtte fortsett ha et forberedelseskurs og et videregående teologisk kurs. Og forberedelseskurset ble dårligere enn i Schønings tid.

Misjonsskolens studium stabiliserte seg nå, og det var liten eller ingen forandring i de 20 år mellom 1892 og 1912. Men på Misjonsselskapets kretsmøter i 1912 ble det fremmet forslag om en utvidelse av Misjonsskolen. Og i den sammenheng ble det også nevnt den muligheten at man kunne få et gymnas på Misjonsskolen. Tanken var da at man kunne ta opp elever hvert tredje år, mot tidligere hvert sjette år, og misjonsmarkene

trengte en slik forøkelse av misjonærstyrken. Det er mulig at Lars Dahles deltagelse på det store verdensmisjonsmøte i Edinburgh i 1910 har betydd noe av en drivkraft her. For Misjonsskolen hadde faktisk stagnert i sin utvikling i de første år etter hundreårsskiftet. Men nå kom studiereformen ved generalforsamlingen av 1913. Det ble opprettet et gymnas på Misjonsskolen, og selv om eksamen artium ikke var noe absolutt vilkår for å komme inn i den teologiske avdeling, så ble det iallfall mulig fra nå av å ta eksamen artium på Misjonsskolen.

Det første gymnasiekurs begynte i 1915, og man fikk i alt 5 slike gymnasiekurs på Misjonsskolen. I hele denne tiden lette man etter den beste linje for misjonsgymnasiaster. Og man praktiserte 4 forskjellige ordninger for de 5 gymnasiekurs! Dette kan se ut som den rene planløshet. Men i virkeligheten forholder det seg slik at ingen av de eksisterende linjer er ideell for misjonærstudiet. Det ble derfor i 20-årene arbeidet for å få en egen språklig-sosiologisk artiumslinje på Misjonsskolen. Og dette forslaget er noe av det mest konstruktive som er levert i spørsmålet om misjonærutdannelsen. Men dessverre førte forslaget ikke fram. Det var tanken å legge opp denne linjen som et landsgymnas, slik at realskoleeksamen ikke ble absolutt vilkår for å komme inn på Misjonsskolen. Og intet ville ha vært bedre enn om vi hadde fått en slik artiumslinje for vordende misjonærer.

Gymnasiekursene ved Misjonsskolen ble ikke så vellykket som man hadde håpet, og det private gymnas ble derfor nedlagt i 1933. Samtidig ble eksamen artium gjort til opptagelsesvilkår på Misjonsskolen. Og fra nå av ble det teologiske og misjonsvitenskapelige studium forlenget til 4 år. I 1930-årene ble studieplanen lagt om, og den ble så lik studieplanen for det teologiske studium at det til slutt bare var den offentlige godkjennelse som manglet.

Riktignok leste man ikke til de forberedende prøver med sikte på noen offentlig eksamen, men man leste jo gresk og hebraisk som andre teologiske studenter, og Misjonsskolen hadde sin egen eksamen også i disse fag. Det er i år 80 år



siden gresk ble obligatorisk fag på Misjonsskolen, og det er 20 år siden man begynte å gi skriftlige oppgaver hvor elevene (studentene) måtte oversette den hebraiske grunntekst.

Imidlertid var jo ikke Misjonsskolens eksamen noen offentlig eksamen. Den ga ingen kirkelig status, selv om misjonskandidatene ble ordinert av norsk biskop. Det hadde vært praksis siden 1864 da ordinasjonstillatelse første gang ble innvilget for misjonskandidater fra Stavanger. For de fleste misjonærer har det vel ikke vært så avgjørende om Misjonsskolens eksamen ikke var offentlig, men det var liksom så lite igjen til teologisk embetseksamen at man kan forstå det krav som etter hvert ble sterkere og sterkere, kravet om at Misjonsskolens studium måtte bli avsluttet med teologisk embetseksamen.

Vi kan ikke her følge denne utvikling som førte fram til vedtaket på generalforsamlingen i Kristiansand om at misjonsprester i NMS heretter skal ta teologisk embetseksamen ved et av de teologiske fakulteter i Oslo. Det får være nok her å vise til Misjonsskolens historie (Kallet og Veien, 1959). Heller ikke er det plassen til å drøfte problemet med kombinasjonen: Misjonsskolen og teologisk embetseksamen. Problemet er imidlertid ikke så enkelt som mange synes å mene.

Fra 1936 (da Drammensvedtaket begynte å virke) har Misjonsskolen vært en teologisk misjonshøyskole. Og fra 1954 avslutter Misjonsskolen studiet med teologisk embetseksamen. Det har i det hele ikke vært lett å innordne den spesielle skoleart som Misjonsskolen representerer, i landets øvrige skoleverk. Utviklingen har ført til at Misjonsskolens studium er blitt koblet sammen med to offentlige eksamener, eksamen artium som forutsetning og teologisk embetseksamen som avslutning.

Ifølge Misjonsskolens gamle reglement fra 1844 som ble revidert i 1861 og som mutatis mutandis gjelder den dag i dag, skal lærerne ved Misjonsskolen stå på Skriftens og den lutherske bekjennelses grunn. Og siden det er misjonsfolket selv som gjennom sin generalforsamling og sitt landsstyre er Misjonsskolens høyeste autoritet, så har den liberale teologi aldri fått noen plass i skolens lærerkollegium. I forrige hundreår repre-

senterte lærerne den konservative universitetsteologi, og i dette hundreår er det helst Menighetsfakultetets teologi som har vært representert ved skolen, naturligvis i forskjellige nyanser.

Misjonsskolen har selvsagt aldri kunnet konkurrere med fakultetene i Oslo. Vel har lærerne beflittet seg på å arbeide så samvittighetsfullt som mulig med sine fag. Men undervisningen har alltid vært obligatorisk, og de enkelte lærere har hatt så mange timer at de har hatt vanskelig for å spesialisere seg. Hovedsaken har aldri vært spesialiseringen, men den allsidige orientering. Skulle Misjonsskolen utbygges til et misjonsfakultet, ville det hele bli langt dyrere enn det er i dag. Lærerne måtte kunne få studiepermisjoner i større målestokk, og de måtte helst få nedsatt lesetid for å kunne spesialisere seg. Fra en side sett kunne man naturligvis hilse en slik utvikling med glede. Men det er et spørsmål om Misjonsskolen på denne måten ville få gitt sine misjonærer mer for den gjerning de er kalt til.

Gjennom hele Misjonsskolens historie er det to berettigede motiver som har kjempet om likevekten, det er hensynet til kallet og hensynet til utdannelsen. Skolen har ikke ensidig kunnet legge opp studiet av hensyn til utdannelsen, man har også stadig måttet ta de nødvendige hensyn til misjonærkallet. Og skolen har aldri vært noe mål i seg selv, bare et middel til å utbre evangeliet til jordens ender. Misjonsskolen er nok en misjons-skole, ja, den er i realiteten en misjons-høyskole, men den kan ikke glemme at den først og fremst er misjons-skole. I selve navnet ligger spenningen mellom kall og utdanning uttrykt. Spenningen er der, og den er i og for seg sunn. Ingen kan reise ut til misjonsmarken uten utdanning, bare på et kall. Men ingen bør reise ut på bare utdanning, uten kall. Den rette ballanse mellom kall og utdanning er forutsetningen for en effektiv misjonstjeneste. I denne spenningen har Misjonsskolen stått gjennom sin 100-årige historie. Misjonsskolen er derfor ikke bare en utdannelsesanstalt, den er også en dannelsesanstalt, i den forstand at de unge dannes til redskaper for den Herre som har kalt dem. Glemmer Misjonsskolen dette, så svikter den en vesentlig side ved *sitt* kall.

Det er ikke nødvendig å foreta noen mannjevning mellom de to berettigede motiver, kall og utdanning. Likevel er kallet primært i Guds rike. Og Misjonsskolen har sin egenart til forskjell fra alle andre akademiske utdanningsanstalter i dette land, idet den hevder kallets primat både i prinsippet og i praksis. Det viktigste opptagelsesvilkår er og blir kallet til misjonærtjenesten. Og under alle de omskiftelser som Misjonsskolen har gjennomgått i disse 100 år, er dette blitt stående ubestridt og urokket. Utdannelsen er overmåte viktig, men viktigst er Herrens ord: «Si ikke: Jeg er ung! Men til alle dem jeg sender deg til, skal du gå, og alt det jeg byr deg, skal du tale.»

I sammenligning med dette blir studieordninger, eksamen og offentlig godkjenning tross alt underordnet, hvor verdifulle slike ting naturligvis er i og for seg.